

การขับเคลื่อนและการพัฒนาผ้าฝ้ายทอมือพื้นบ้านจังหวัดเลย
ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ในฐานะมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
Driving and Developing Local Handwoven Cotton Fabric of Loei Province
by Loei Rajabhat University as a University for Local Development

ไทยโรจน์ พวงมณี^{1*} มาริษา ภิรมย์แทน เดอเบลส์² จารุวัลย์ รัชมนี²

Thairoj Phoungmanee^{1*} Marisa Phiromtan De Bels² Charuwan Rakmanee²

Corresponding Author's Email: thai-roj@hotmail.com

(Received: October 17, 2023; Revised: December 20, 2023; Accepted: December 26, 2023)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการขับเคลื่อนและการพัฒนาผ้าฝ้ายทอมือพื้นบ้านจังหวัดเลยของมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ในฐานะมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยวิธีการศึกษาเอกสารและการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยมีการขับเคลื่อนและพัฒนาผ้าฝ้ายทอมือพื้นบ้านผ่านโครงการบริการวิชาการของคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนา และโครงการยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มีรูปแบบการขับเคลื่อนและการพัฒนาผ้าฝ้ายทอมือพื้นบ้านด้วยรูปแบบการอบรมเชิงปฏิบัติการทอผ้า การได้ซึ่การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การปฏิบัติการเรียนรู้และการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม การให้คำปรึกษา ส่วนกระบวนการ มีดังนี้ 1) การค้นหาประเด็นการพัฒนา 2) การลงพื้นที่สำรวจศึกษาบริบทและสภาพปัญหา 3) การเขียนข้อเสนอโครงการขอรับงบประมาณสนับสนุน 4) การวางแผนดำเนินโครงการและการดำเนินการ 5) การติดตาม และ 6) การประเมินผล สำหรับผลการดำเนินการพัฒนาจากการขับเคลื่อนมีดังนี้ 1) ศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 2) วัตถุดิบมีคุณภาพ 3) ทักษะการคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ 4) ต้นแบบผ้าทอและผลิตภัณฑ์ 5) ระบบการปกป้องสิ่งแวดล้อม 6) ศูนย์การเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ 7) เครือข่ายความร่วมมือ 8) องค์ความรู้ 9) การจดสิทธิบัตรและลิขสิทธิ์ 10) การขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนและจังหวัด 11) การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 12) การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม

คำสำคัญ: ผ้าฝ้ายทอมือพื้นบ้าน การขับเคลื่อนและการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย มหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

Abstract

This academic article aims to investigate driving and developing processes for Loei Province's local handwoven cotton fabric by Loei Rajabhat University as a university for local development. The data was collected from documentary and field studies, and the obtained data was analyzed using content analysis. The findings showed that Loei Rajabhat University had driven and developed local handwoven cotton fabrics through the academic service projects of the Faculty of Science and Technology, the research and development, and the strategic project for local development. The driving and development were conducted through fabric weaving workshops, coaching, meetings for exchanging and sharing knowledge, and consulting. The operation processes were: 1) searching for developing issues; 2) surveying the area to investigate the context and problems; 3) writing the proposal to apply for supporting funds; 4) outlining the project plan and operation; 5) following up; and 6) evaluating. The results of the development of driving processes were: 1) potential of local enterprise group; 2) quality products; 3) creative thinking skill and imagination; 4) prototype of woven fabrics and products; 5) environment projection system; 6) learning center and resources; 7) collaboration network; 8) body of

¹ อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

² อาจารย์ประจำคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

¹ Lecturer, Faculty of Humanities and Social Science, Loei Rajabhat University

² Lecturers, Faculty of Science and Technology, Loei Rajabhat University

knowledge; 9) patent and copyright; 10) driving economics of community and province; 11) local wisdom conservation; and 12) creation of participatory process.

Keywords: local handwoven cotton, driving and developing, Loei Rajabhat university, university for local development

ความนำ

ผ้าฝ้ายทอมือพื้นบ้านถือว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและมรดกมรดกทางวัฒนธรรมที่มีการสืบสานและสืบทอดส่งต่อกันมาอย่างต่อเนื่อง โดยหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษาเห็นความสำคัญจึงลงพื้นที่ศึกษา พร้อมกับจัดทำโครงการ การวิจัยไปจัดกิจกรรมการให้ความรู้ การสืบค้น การต่อยอดเพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่สำหรับนำไปสู่การขับเคลื่อน รื้อฟื้นและพัฒนาเพื่อให้คงอยู่และสร้างรายได้ให้กับช่างทอผ้าที่อยู่ในพื้นที่ ส่วนการพัฒนาผ้าทอพื้นบ้านนั้นต้องให้มีลักษณะเฉพาะของชุมชนด้วยการนำเอกลักษณ์ (Unique) ที่บ่งชี้ถึงความเป็นพื้นที่ (Space) หรือวัฒนธรรม (Culture) ออกมาผ่านคุณลักษณะของลาย สี เส้น และวิธีการทอเพื่อการสะท้อนภูมิปัญญาของแต่ละท้องถิ่นให้เป็นไปตามมาตรฐาน (Standard) ของผลิตภัณฑ์ชุมชน หรือมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง อันจะช่วยสร้างความน่าเชื่อถือในคุณภาพของผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นบ้านเหล่านั้นจากกลุ่มผู้ซื้อเป้าหมายได้ (กิริติญา สอนเนย และ จิราพัทธ์ แก้วศรีทอง, 2566)

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยมีพันธกิจในด้านการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) ที่เชื่อมโยงกับชุมชนท้องถิ่นซึ่งส่งผลทำให้ชุมชนมีการพัฒนาศักยภาพและสามารถพัฒนาการดำรงชีวิตได้อย่างยั่งยืน ซึ่ง พัทธนี ตูเล๊ะ และ คณะ (2564) กล่าวว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนาด้านความเป็นธรรม การพัฒนาด้านภูมิคุ้มกัน การพัฒนาด้านการสร้างเครือข่าย การพัฒนาด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นโดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น ปัจจัยด้านการเรียนรู้ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการพึ่งตนเอง และด้านการบริหารจัดการจะส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในรอบยี่สิบปีที่ผ่านมา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยมีการขับเคลื่อนและพัฒนาท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง โดยครอบคลุมจังหวัดเลยและจังหวัดขอนแก่น เพื่อสร้างความกินดีอยู่ดีให้กับชาวบ้านที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่รับผิดชอบ โดยเฉพาะกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการทอผ้าพื้นบ้านที่ส่วนใหญ่มีการดำเนินการผลิตตั้งแต่ต้นทางคือการปลูกฝ้ายพื้นเมือง กลางทางคือการแปรรูป และปลายทางคือการแปรรูปและจัดจำหน่ายให้กับกลุ่มผู้ซื้อเป้าหมายที่สนใจ

1. บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการขับเคลื่อนและการพัฒนาผ้าฝ้ายทอมือพื้นบ้านจังหวัดเลยของมหาวิทยาลัยราชภัฏเลยในฐานะมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา คณะผู้เขียนบทความนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการขับเคลื่อนและการพัฒนาผ้าฝ้ายทอมือพื้นบ้านของมหาวิทยาลัยราชภัฏเลยในฐานะมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

3. คำจำกัดความ

ผ้าฝ้ายทอมือพื้นบ้าน หมายถึง ผลผลิตจากกรรมวิธีการทอด้วยกี่กระทบหรือกี่กระตุก โดยผ่านการขัดกันของเส้นฝ้ายแนวตั้งที่ยึดโยงกับกี่ หรือ เส้นยืน และเส้นพุ่ง คือเส้นนอนที่อยู่ในกระสวย โดยใช้เทคนิคและทักษะการทอที่มีความชำนาญจึงทำให้ผ้าทอมือมีเอกลักษณ์และความสวยงาม

การขับเคลื่อนและการพัฒนา หมายถึง การดำเนินการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานและทัศนคติไปในทิศทางที่ก้าวหน้าขึ้นและได้รับการยอมรับจากสังคม โดยการขับเคลื่อนต้องอาศัยงบประมาณ บุคลากรที่เกี่ยวข้อง และประเด็นปัญหาที่ต้องการดำเนินการขับเคลื่อน

มหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น หมายถึง สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีพันธกิจ (Mission) 6 ด้านคือ การจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ การผลิตและพัฒนาครู การวิจัยและสร้างนวัตกรรม การพัฒนาท้องถิ่น การพัฒนาระบบบริหารจัดการด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ที่เน้นการตอบสนองความต้องการใช้ความรู้ของชุมชนท้องถิ่นทุกระดับ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย หมายถึง สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดเลย มีบทบาทหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอก และยังมีบทบาทหน้าที่ในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม การวิจัยและการบริการวิชาการแก่ชุมชนท้องถิ่น

บุคลากร หมายถึง คณาจารย์ที่มีบทบาทในการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาและการขับเคลื่อนชุมชนด้วยการวิจัยและบริการวิชาการ โดยอาศัยประเด็นของฝ่ายพื้นเมืองที่สำนักงานจังหวัดเลยและหน่วยงานภาครัฐมีการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาให้จังหวัดเลยเป็นจังหวัดแห่งฝ่าย โดยคณาจารย์ให้ความสนใจนำมาเป็นแนวคิด เพื่อจัดทำข้อเสนอโครงการบริการวิชาการหรือวิจัยและพัฒนา โดยคณาจารย์มีความรู้ความเข้าใจและมีทักษะการบริหารจัดการโครงการ กิจกรรม องค์ความรู้เกี่ยวกับฝ่าย ความคิดสร้างสรรค์และการออกแบบ รสนิยมและการสร้างกระแสความนิยมเกี่ยวกับฝ่าย (Trend) และการตลาด

ผลการดำเนินการขับเคลื่อนและพัฒนาผ้าฝ้ายทอมือพื้นบ้าน หมายถึง เป้าหมายปลายทางที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย และคณาจารย์ผู้ดำเนินการโครงการได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ก่อนดำเนินการ โดยสามารถพัฒนาพื้นที่การพัฒนาศักยภาพบุคคล การสร้างองค์ความรู้ใหม่ การสร้างรายได้และเศรษฐกิจให้กับชุมชน การสร้างความรักความสามัคคีให้เกิดขึ้นกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าพื้นบ้านและผู้เกี่ยวข้อง

แนวคิดการพัฒนาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมสู่ความยั่งยืน

การพัฒนาเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงคนและชุมชนให้ดีขึ้น โดยใช้พลังและความร่วมมือจากคนในชุมชน หน่วยงานของรัฐและองค์กรภายในชุมชน เพื่อปรับปรุงแก้ไขปัญหา และสร้างสรรค์ชุมชนให้มีความก้าวหน้าในด้านคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง โดยมุ่งยกระดับมาตรฐานการครองชีพและคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในชุมชน (พัชนี ตูเล๊ะ และ คณะ, 2564) การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนนั้นเป็นแนวคิดหนึ่งของภาครัฐที่นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนและพัฒนาศักยภาพท้องถิ่นให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น ด้วยการจัดโครงการและกิจกรรมการพัฒนาตามยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัดหรือองค์กร ซึ่งกิจกรรมการพัฒนานั้นจะเอื้อต่อการทำให้กลุ่มเป้าหมายที่เป็นชาวบ้านหรือชุมชนได้ปรับเปลี่ยนทัศนคติ ทักษะการเรียนรู้ ทักษะทางอาชีพได้อย่างมีคุณภาพ อย่างไรก็ตามการพัฒนาท้องถิ่นนั้นมีเป้าหมายสำคัญ ดังนี้ 1) การพัฒนาคนให้มีความสุข และ 2) การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง (สุภินธกร ธีระวังวงศา และ นภาพร เชื้อขำ, 2566) ดังนั้นการพัฒนาคนและชุมชนให้เกิดประสิทธิผลได้อย่างยั่งยืน จึงถือว่าเป็นการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จ โดยมีตัวชี้วัดในกระบวนการดำเนินการที่ครอบคลุม 3 มิติ ดังนี้ มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม และมิติด้านสิ่งแวดล้อม

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยกับบทบาทการพัฒนาท้องถิ่น

สถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นส่วนใหญ่นั้นจะมีการกำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบผ่านการกำหนดยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย และมีการสร้างเครือข่ายภาครัฐและเอกชนที่พร้อมจะขับเคลื่อนและพัฒนาพื้นที่ ชุมชนและเมืองด้วยโครงการและกิจกรรมตามโครงการไปด้วยกัน ด้วยการนำองค์ความรู้ที่ผ่านการพิสูจน์เป็นแนวคิดและทฤษฎีไปใช้ในการพัฒนาให้เกิดประโยชน์ได้จริงและสามารถต่อยอดทฤษฎีใหม่เพื่อนำมาใช้ในระบบการศึกษาและสังคมต่อไป สำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเลยนั้นมีบุคลากรที่มีทักษะความรู้ความสามารถครอบคลุม 5 คณะ ประกอบด้วย คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะวิทยาการจัดการ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม คณะครุศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ที่จะนำไปสู่การขับเคลื่อนและพัฒนาผ้าฝ้ายทอมือพื้นบ้านของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้

ภาพที่ 1 แสดงแนวทางการดำเนินการขับเคลื่อนและพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579)

ที่มา: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 2561, 16

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยมีการกำหนดยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) โดยมีวิสัยทัศน์ว่า “มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยเป็นสถาบันที่ผลิตบัณฑิตที่มีอัตลักษณ์มีคุณภาพ มีสมรรถนะ และเป็นสถาบันหลักที่บูรณาการองค์ความรู้สู่ส่วนตติกรรมในการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับประเทศ” และมีพันธกิจที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น 2 ข้อคือ 1) พัฒนาท้องถิ่นตามศักยภาพ สภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชนโดยการถ่ายทอดองค์ความรู้เทคโนโลยีและน้อมนำแนวพระราชดำริสู่การปฏิบัติ และ 2) สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับทุกภาคส่วนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นและเสริมสร้างความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนให้มีคุณธรรม และมีความสามารถในการบริหารงานเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม สำหรับยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย มี 4 ประเด็นที่มีการขับเคลื่อนและพัฒนา พร้อมกับการกำหนดเป้าหมายที่ต้องดำเนินการไว้ 4 ด้านคือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการศึกษา มีกลยุทธ์ดังนี้ 1) สร้างและพัฒนาความร่วมมือกับผู้ว่าราชการจังหวัดในการวางแผนพัฒนาเชิงพื้นที่ และดำเนินโครงการตามพันธกิจและศักยภาพของมหาวิทยาลัยโดยกำหนดเป้าหมายเชิงปริมาณและคุณภาพ และมีการกำหนดเวลา (Timeline) ในการดำเนินการทุกขั้นตอนอย่างเป็นรูปธรรม (ระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว) ทั้งนี้การดำเนินการต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้ว่าราชการจังหวัดด้วย 2) บูรณาการความร่วมมือในมหาวิทยาลัยและภายนอกมหาวิทยาลัย ประกอบด้วย ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ร่วมดำเนินโครงการพัฒนาให้บรรลุตามเป้าหมาย และ 3) บูรณาการการจัดการเรียนการสอน การวิจัยของนักศึกษา และคณาจารย์กับการพัฒนาท้องถิ่น (มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 2561) (ภาพที่ 1)

การขับเคลื่อนและการพัฒนาผ้าฝ้ายทอมือพื้นบ้านผ่านบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

บุคลากรที่เป็นตัวแทนของมหาวิทยาลัยราชภัฏเลยที่ลงพื้นที่ในการขับเคลื่อนและพัฒนาผ้าทอมือพื้นบ้านนั้นจำเป็นต้องมีทักษะและมีประสบการณ์ในหลายมิติ ทั้งนี้เพื่อให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าพื้นบ้านมีการยอมรับ เกิดความไว้วางใจและให้ความร่วมมือกับบุคลากรที่จะร่วมดำเนินการขับเคลื่อนและพัฒนาผ้าฝ้ายทอมือไปด้วยกันจนประสบความสำเร็จ ดังเช่นการขับเคลื่อนการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านก้างปลา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านสูง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอมือฝ้ายคู่ จนทำให้กลุ่มมีศักยภาพสามารถดำเนินการด้วยตนเองผ่านกลยุทธ์และกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) แบ่งออกเป็นรายด้านบุคลากร มีการพัฒนาความคิดด้านการทอ การย้อมสี การวางแผนโครงสร้างลายผ้าและการขาย ด้าน

การบริหารจัดการ โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของสมาชิก การแสวงหาเครือข่ายการตลาด นักลงทุนผู้มาส่งเสริมจากภาครัฐและเอกชน ด้านการผลิตนั้นมีการพัฒนาการทอ และการย้อมสีให้ได้มาตรฐาน ด้านงบประมาณ มีการระดมทุนจากสมาชิก และด้านการตลาด มีการทอขายผ่านสื่อออนไลน์ (ไทยโรจน์ พวงมณี และ คณะ, 2565)

อย่างไรก็ตามการดำเนินการขับเคลื่อนและการพัฒนาผ้าฝ้ายทอมือพื้นบ้านได้ผ่านกระบวนการวางแผนและเชื่อมโยงให้เข้ากับเกณฑ์การพัฒนาผ้าทอของกรมการพัฒนาชุมชนเพื่อนำศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไปสู่การเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP ในระดับประเทศ โดยใช้เกณฑ์การขับเคลื่อนดังนี้ 1) ด้านภูมิปัญญาและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เช่น นำความรู้ดั้งเดิมและเทคนิควิธีการใหม่มาสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ การออกแบบรูปลักษณ์ผลิตภัณฑ์ที่แตกต่าง สวยงามและตรงตามความต้องการของตลาด การสร้างอัตลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนและจังหวัดเลย การคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่ได้รับการจัดการอย่างเป็นระบบ และมีมาตรฐาน 2) ด้านนวัตกรรมและการพัฒนาต่อยอด เช่น มีกระบวนการออกแบบและการผลิตที่แตกต่างจากการผลิตทั่วไป มีองค์ความรู้ใหม่จากการคิดสร้างสรรค์ สร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพเชิงพาณิชย์ สร้างรูปแบบผลิตภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์และความคิดใหม่ที่ไม่ซ้ำในตลาดมาก่อน 3) ด้านความยั่งยืนของผลิตภัณฑ์ เช่น การนำวัตถุดิบมาสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านการออกแบบสร้างสรรค์ การย้อมสี กระบวนการทอ และมีการบริหารจัดการวัตถุดิบอย่างมีคุณภาพ ความสามารถผลิตผ้าทอซ้ำให้ได้มาตรฐานและอย่างต่อเนื่อง การผลิตผ้าทอและแปรรูปผลิตภัณฑ์สอดคล้องกับตลาดและมีราคาเหมาะสม 4) ด้านการส่งเสริมช่องทางการตลาด เช่น มีการศึกษาข้อมูลและนำมาปฏิบัติจริง มีกระบวนการค้นหาข้อมูลความต้องการและการเข้าถึงของกลุ่มผู้ซื้อเป้าหมาย มีการเปิดช่องทางตลาดที่หลากหลายรูปแบบ (ไทยโรจน์ พวงมณี และ คณะ, 2565)

รูปแบบการขับเคลื่อนและการพัฒนาผ้าฝ้ายทอมือพื้นบ้านของจังหวัดเลย

การขับเคลื่อนและการพัฒนาผ้าฝ้ายทอมือพื้นบ้านจากนักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา อันมีข้อได้เปรียบคือการมีองค์ความรู้ มีทักษะการสื่อสารและการติดตามผลการพัฒนาในแต่ละโครงการอย่างต่อเนื่องถึงความสำเร็จจากการนำแนวคิดทฤษฎีการพัฒนา การออกแบบ การคิดสร้างสรรค์ไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมความคิด ทักษะการสร้างสรรค์ และผลผลิตที่มีอัตลักษณ์เฉพาะของพื้นที่นั้น วินยาภรณ์ พรหมณโชติ (2564) กล่าวว่า การต่อยอดภูมิปัญญาการทอผ้าของนักวิชาการย่อมช่วยให้ผ้าทอสามารถดำรงอยู่ได้ โดยการพัฒนานั้นควรต้องดำเนินการตั้งแต่ต้นทาง กลางทางและปลายทาง ด้วยการหนุนเสริมความรู้ เทคโนโลยีและเครื่องมือที่จำเป็นและงบประมาณเพื่อให้ผ้าทอเกิดพลวัติขึ้น เนื่องจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านที่มาร่วมตัวกันใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทอผ้า การดำเนินการบริหารจัดการและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอจึงเป็นไปอย่างซ้ำๆ สำหรับรูปแบบการขับเคลื่อนและการพัฒนาที่ช่วยให้ผ้าทอพื้นบ้านสามารถดำรงอยู่ มีความก้าวหน้าในการพัฒนา มีการปรับประยุกต์ไปสู่การทอผ้าและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอรูปแบบร่วมสมัยจากการมีศักยภาพของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏเลยที่ลงพื้นที่ไปจัดกิจกรรมการบริการวิชาการและการวิจัยตามโครงการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 - 2566 มีรายละเอียดดังนี้

1. การอบรมเชิงปฏิบัติการทอผ้า การย้อมสีธรรมชาติ การมัดหมี่ ได้ดำเนินการอบรมพัฒนาทักษะของสมาชิกในด้าน การทอผ้า การย้อมสีธรรมชาติ และการมัดหมี่ ดำเนินการหลังจากการวิเคราะห์คุณภาพผ้าทอและศักยภาพของสมาชิกกลุ่ม ด้วยการวิเคราะห์ SWOT Analysis เพื่อทบทวนความรู้ ประสบการณ์ ทักษะและศักยภาพของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าพื้นบ้าน ให้สามารถพัฒนาการทอผ้าได้อย่างมีคุณภาพดี มีขนาดที่เหมาะสมกับการนำไปใช้ มีการเก็บงานก่อนส่งผู้ซื้อเป้าหมายมีการย้อมสีจากธรรมชาติ ที่ให้สีสดใสดูดีทนทานและมีสีเฉพาะ มีการผสมผสานร่วมกับวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น และการออกแบบลายมัดหมี่ตามความต้องการของผู้ซื้อเป้าหมาย

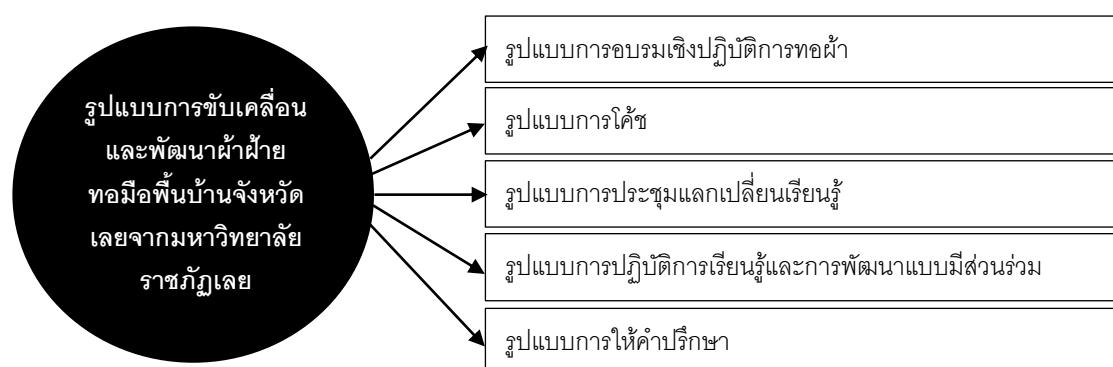
2. การอบรมเชิงปฏิบัติการและการโค้ช (Coaching) การปลูกฝ้าย การออกแบบลาย การออกแบบการทอ และการย้อมสี เพื่อให้กลุ่มทอผ้าได้ฝึกปฏิบัติและให้คำแนะนำในด้านการพัฒนากระบวนการปลูกฝ้าย การคิดค้น การเก็บเกี่ยวผลผลิต การเตรียมฝ้ายเพื่อให้การผลิตมีคุณภาพ เทคนิคการออกแบบลาย การออกแบบการทอที่มีความหลากหลายเป็นเอกลักษณ์ และการย้อมสีธรรมชาติที่คงทนและติดสีได้นาน

3. การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เชี่ยวชาญ นักวิจัยและผู้ซื้อเป้าหมาย เป็นกิจกรรมที่เน้นการร่วมกันค้นหา มุมมองด้านรูปแบบ ด้านวัตถุดิบ ด้านสี ด้านการทอของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้ากลุ่มอื่นๆ เพื่อนำมาสร้างรูปแบบความรู้ที่เป็น แนวคิดและทฤษฎี เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนากระบวนการ เทคนิค วัสดุและรูปแบบการทอผ้าให้มีความทันสมัย สอดคล้องกับ ความต้องการและพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปของผู้บริโภค

4. การปฏิบัติการเรียนรู้และการพัฒนาที่เน้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มทอผ้าและนักวิจัย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่าน กระบวนการ SWOT Analysis การวิพากษ์วิจารณ์ชิ้นงานในมิติต่างๆ ตั้งแต่ระยะต้นน้ำ คือ คุณภาพของเส้นฝ้าย การคัดแยกฝ้าย พื้นเมืองที่มีคุณภาพ การเตรียมเส้นใยที่สะอาดและนุ่ม รวมทั้งเทคนิคการคัดสิ่งเจือปนก่อนและหลังอ้วฝ้าย การตรวจสอบ สิ่งเจือปนหรือสิ่งสกปรกต่างออกจากเส้นใย ระยะกลางน้ำ การเตรียมเส้นฝ้าย ความเหนียวของเส้นใยให้เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ ผ้าทอชนิดต่างๆ ขนาดเส้นใย คุณภาพและปัญหาของวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการทอ แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และระยะ ปลายน้ำ คือ เทคนิคการทอ การออกแบบ การวางแผนสี และลาย รวมทั้งการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่นนอกเหนือจากผ้าทอสำหรับ ตัดเสื้อและเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ เช่น ผ้าพันคอ ขนาดเล็ก ขนาดใหญ่ ผ้าคลุมไหล่ การตัดเย็บเสื้อผ้าด้วยมือโดยใช้เส้นฝ้ายของกลุ่ม การทำของที่ระลึก พวงกุญแจ กระเป๋า ยาม เป็นต้น กลุ่มได้ทดลองปฏิบัติตามข้อ 3 จากนั้นนำผลงานมาวิพากษ์วิจารณ์ โดย กลุ่มทอผ้าชุมชน หน่วยงานภาครัฐหลายภาคส่วน เพื่อนำข้อวิพากษ์วิจารณ์ดังกล่าวมาผลิตผลงานให้ได้มาตรฐานมากยิ่งขึ้น ในขั้นตอนนี้ดำเนินการผลิตและนำมาปรับปรุงอย่างน้อย 3 ครั้ง ตามแนวทางการดำเนินการรูปแบบวิจัยและพัฒนา (R & D)

5. การให้คำปรึกษาการปลูกฝ้าย การทอ การย้อม การออกแบบลายผ้าทอ โดยให้กลุ่มเป็นผู้ดำเนินการ นักวิจัยเป็นผู้ จัดหาผู้เชี่ยวชาญลงไปให้แนวทางและแนวคิดในการพัฒนางาน โดยนักวิจัยเป็นผู้ติดตาม วิพากษ์วิจารณ์ และประเมินผล การดำเนินการพัฒนา

กล่าวได้ว่ารูปแบบการขับเคลื่อนและพัฒนาผ้าฝ้ายทอมือพื้นบ้านที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยลงพื้นที่ไปดำเนินการนั้น ได้มีการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสม เป็นระบบและเป็นขั้นตอนเพื่อหวังผลการพัฒนาอย่างแท้จริง โดยรูปแบบการวิจัยจะใช้ เครื่องมือและวิธีการจัดกิจกรรมเพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่เป็นระบบด้วยการบันทึก การประชุม การสัมภาษณ์หรือการสนทนากลุ่ม ส่วนการบริการทางวิชาการนั้นจะเน้นการให้ความรู้และทักษะตามกิจกรรมที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน โดยงานการพัฒนาจะจบลงที่ การประเมินความรู้หลังการอบรม แต่อย่างไรก็ตามมหาวิทยาลัยราชภัฏเลยในฐานะมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยผู้ดำเนินโครงการที่เป็นคณาจารย์ยังคงมีการขับเคลื่อนและพัฒนากลุ่มผู้ทอผ้าฝ้ายพื้นบ้านตลอด แม้ว่าจะไม่มีงบประมาณ ในการดำเนินการก็ตาม (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 แสดงรูปแบบการขับเคลื่อนและพัฒนาผ้าฝ้ายทอมือพื้นบ้านของมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

กระบวนการขับเคลื่อนและการพัฒนาผ้าฝ้ายทอมือพื้นบ้านของจังหวัดเลย

กระบวนการขับเคลื่อนและการพัฒนาของผู้ดำเนินการนั้นจำเป็นต้องมี “ความตระหนัก” ในสภาพปัญหาของชุมชน อันจะนำไปสู่การปฏิบัติโดยการนำ “ความรู้” จากกระบวนการเรียนรู้และความคิดที่เน้นการให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตของชุมชน อย่างแท้จริงไปสู่ปฏิบัติการ จนเกิดเป็นพลังแห่งความร่วมมือร่วมใจที่จะเข้าร่วมดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ (นรินทร์, ดำรงชัย, 2561) สำหรับกระบวนการขับเคลื่อนและพัฒนาผ้าฝ้ายทอมือพื้นบ้านจังหวัดเลยของมหาวิทยาลัยราชภัฏเลยมีขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นตอนการค้นหาคำประเด็นการบริการวิชาการหรือการวิจัยจากนโยบายภาครัฐของจังหวัดเลย และยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
2. ขั้นตอนการลงพื้นที่สำรวจศึกษาบริบทและสภาพปัญหา สำหรับเขียนข้อเสนอโครงการให้สอดคล้องกับความต้องการของภาครัฐ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในฐานะกลุ่มเป้าหมาย
3. ขั้นตอนการเขียนข้อเสนอโครงการขอรับงบประมาณสำหรับสนับสนุนการดำเนินการ มีการระบุสภาพปัญหาความต้องการ รูปแบบกิจกรรมการพัฒนา การติดตามและการประเมินผลที่จะเกิดขึ้น
4. ขั้นตอนการวางแผนดำเนินโครงการ ที่มีการประสานงานความร่วมมือกับภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่ให้เข้ามาเป็นเครือข่ายการพัฒนา การแสวงหาวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาผ้าทอพื้นบ้านร่วมกับคณาจารย์ เพื่อให้เกิดผลผลิตระยะต่างๆ ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง เพื่อการสร้างอัตลักษณ์และภาพลักษณ์ที่ดีในฐานะผู้ขับเคลื่อนผ้าทอพื้นบ้าน
5. ขั้นตอนการดำเนินการตามโครงการบริการวิชาการและการวิจัยมีดังนี้ 1) การประสานงานกับพื้นที่เป้าหมายเพื่อการดำเนินการ 2) การเตรียมปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการเช่น เอกสาร วิทยากร สถานที่ อาหาร แบบประเมินผลการดำเนินการ งบประมาณ ประสานกล่าวเปิดงาน ภาคเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง 3) ลงพื้นที่จัดกิจกรรมการขับเคลื่อนและการพัฒนา เช่นการอบรมเชิงปฏิบัติการ การสนทนากลุ่ม การประชุม การสัมภาษณ์ และการติดตามประเมินผล 4) การติดตามความก้าวหน้าจากการลงพื้นที่พัฒนาผ่านการดำเนินการตามกิจกรรมต่างๆ และการให้ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงและพัฒนาให้ผ้าฝ้ายทอมือและผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายมีคุณภาพ 5) การประเมินผลการพัฒนาและการขับเคลื่อนผ้าทอและผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายทอมือพื้นบ้านจังหวัดเลย ด้วยการจัดประชุมแสดงความคิดเห็น การสนทนากลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อการพัฒนาในระดับสูงต่อไป 6) การติดตามหลังจากดำเนินการเสร็จสิ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อช่วยยกระดับศักยภาพการบริหารจัดการ บุคลากรและผลิตภัณฑ์ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำอย่างต่อเนื่อง อันเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ความเชื่อใจและการยอมรับในศักยภาพของการดำเนินการพัฒนาให้เกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงบุคคล ผลผลิตและศักยภาพของชุมชนและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าอย่างยั่งยืน
6. ขั้นตอนการติดตามความก้าวหน้าการขับเคลื่อนและการพัฒนาตามโครงการระหว่าง ตุลาคม 2563 - ธันวาคม 2566 โดยการลงพื้นที่พูดคุย สนทนากลุ่ม แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มที่ได้ดำเนินการพัฒนาศักยภาพไปแล้ว มีการให้ข้อเสนอแนะในลักษณะการโค้ช และระบบพี่เลี้ยง (Mentoring)
7. ขั้นตอนการประเมินผลการดำเนินการ ด้วยการนำผลผลิตจากการพัฒนามาประเมินรูปแบบ 2 รูปแบบดังนี้ 1) การประเมินผลการดำเนินการร่วมกันภายในกลุ่ม มีผู้ทรงคุณวุฒิร่วมเวทีการสะท้อนผลการดำเนินการทุกด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านวัตถุดิบ ด้านกระบวนการทอ และด้านผลผลิต มีการกำหนดเกณฑ์การประเมินเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณเพื่อเป็นเครื่องมือช่วยยืนยันความสำเร็จในการดำเนินการ และ 2) การประเมินผลจากภาครัฐ เอกชน นักวิชาการที่มีบทบาทการพัฒนาและเป็นเครือข่ายความร่วมมือที่เข้าร่วมกิจกรรมการรับฟังผลการดำเนินการ ร่วมประเมินผลด้านกระบวนการและด้านผลผลิต โดยมีการให้ข้อเสนอแนะต่อกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและผู้รับผิดชอบโครงการจะดำเนินการต่อไป

ผลการดำเนินการขับเคลื่อนและการพัฒนาผ้าฝ้ายทอมือพื้นบ้านจังหวัดเลยของมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

การพัฒนาบนฐานของการมีส่วนร่วมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน นักวิชาการ ตัวแทนภาครัฐและมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ย่อมทำให้การขับเคลื่อนและพัฒนาผ้าทอมือพื้นบ้านประสบความสำเร็จตามประเด็นที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย โดยมีนักวิชาการหรือนักวิจัยเป็นผู้ลงพื้นที่ไปส่งเสริมและพัฒนา โดยมีเป้าหมายเพื่อการอนุรักษ์ การต่อยอดและการประยุกต์ไปสู่การเป็นผ้าทอพื้นบ้านและผลิตภัณฑ์แบบร่วมสมัย วินยาภรณ์ พรหมณโชติ (2564) ที่กล่าวว่า นักวิชาการและนักพัฒนาต้องหาวิธีการส่งเสริมและแนวทางการพัฒนาผ้าทอให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถแข่งขันกับตลาดโลกได้ โดยการใช้รูปแบบการมีส่วนร่วม 4 รูปแบบ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมดำเนินงาน การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมประเมินผล (ศุภินธกราย

ระวังวงศา และ นภพร เชื้อชา, 2566) ดังนั้นบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏเลยจะต้องทำการศึกษา วิเคราะห์เกี่ยวกับตลาด นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายพื้นเมืองทั้งการปลูก การทอและการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อนำองค์ความรู้มาใช้นหนุนเสริมผ่านการจัดกิจกรรมการขับเคลื่อนและพัฒนา นอกจากนี้ยังต้องหนุนเสริมงบประมาณบางส่วนที่เป็นวัสดุในการทดลองผลิต สำหรับการค้นหาต้นแบบที่เหมาะสมที่สุดและมีการจัดกิจกรรมการประชุม การอบรมเชิงปฏิบัติการและการติดตามประเมินผล ตลอดโครงการ โดยที่ผลลัพธ์จากการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพก็ย่อมทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งผู้ปลูกฝ้ายและผู้แปรรูปผ้าฝ้าย ทอมือได้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การปรับพฤติกรรมทางทักษะ ทักษะคิดเพื่อการผลิตและสร้างสรรค์ผ้าฝ้าย และผลิตภัณฑ์จากฝ้ายที่แปลกใหม่ มีความโดดเด่น และไม่เหมือนใคร โดยมีผลลัพธ์ที่เกิดจากการดำเนินการขับเคลื่อนและพัฒนา ดังนี้

1. ศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (Potential of Community enterprise group) ที่มีทักษะความรู้ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ทำให้สมาชิกสามารถคิดวิเคราะห์ ผ่านกิจกรรม SWOT analysis มีการสร้างกลยุทธ์และกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านการย้อมสี ด้านการปลูกฝ้าย ด้านการเตรียมวัสดุการผลิต ด้านการสื่อสาร และด้านใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการจัดการความรู้เรื่องการทอผ้า ซึ่งทำให้ผ้าทอสามารถที่จะก้าวไปสู่การจำหน่ายในระดับสากล

2. วัตถุดิบมีคุณภาพ (Material) ได้มีการบริหารจัดการที่ชัดเจนและเป็นระบบตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทาง และยังมีการรื้อฟื้นวัฒนธรรมการปลูกฝ้ายพื้นเมืองที่เคยรุ่งเรืองในอดีต มีการคัดเลือกพันธุ์ฝ้ายพื้นเมืองที่มีสีขาว และสีตุ่มมาสร้างจุดขายและจุดแข็งให้ผลิตภัณฑ์ และทำการพัฒนาระดับพื้นที่การปลูกฝ้ายของกลุ่มให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้และการท่องเที่ยวชุมชน ดังเช่นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านลาด

3. ทักษะการคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ (Creative and imaginative skills) ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการพัฒนาผ้าทอมือพื้นบ้านและผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับแนวโน้มผลิตภัณฑ์ผ้าทอและความต้องการกลุ่มเป้าหมาย ดังเช่นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฝ้ายตุ่ม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านวังอาบช้าง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอบ้านท่าดีหมี่ที่มีการใช้แนวคิดการปรับ การเปลี่ยนแปลง การลด และการเพิ่มสี ขนาดหรือตำแหน่งของลายจนได้ลายใหม่ขึ้นมา

4. ต้นแบบผ้าทอและผลิตภัณฑ์ (Textile prototypes and products) ที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่ม โดยสามารถอธิบายและสื่อสารถึงแนวคิดและที่มาที่ไปของต้นแบบที่มีการออกแบบได้ เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าพื้นเมืองบ้านสบที่โดดเด่นเรื่องลายผ้าขิด กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฝ้ายตุ่มที่โดดเด่นเรื่องฝ้ายและรูปแบบการทอผ้า หรือกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองบ้านนาป่าหนาด หมู่ 12 ที่มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์เครื่องแต่งกาย

5. ระบบการปกป้องสิ่งแวดล้อม (Environmental protection system) จากกระบวนการดำเนินการตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทาง เช่น การสร้างเครื่องมือสำหรับการกักเก็บสีที่ย้อมแล้วไม่ให้ปนเปื้อนในดิน รวมถึงการสร้างความรู้ความเข้าใจในการดูแลและอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนออมทรัพย์เกษตรยั่งยืนบ้านศรีเจริญ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฝ้ายตุ่ม กลุ่มทอผ้าอ้อมสีธรรมชาติลุ่มน้ำฮวย และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าพื้นเมืองบ้านสบ

6. ศูนย์การเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ (Learning centers & resources) ของชุมชนและจังหวัดแบบมีชีวิตที่มีการนำเสนอทั้งการทอของสมาชิกกลุ่ม หรือการเรียนรู้จากการจัดแสดงประวัติความเป็นมาของกลุ่ม วัสดุอุปกรณ์การทอผ้าฝ้ายพื้นบ้าน ไปจนถึงการปลูกฝ้ายและลักษณะของปลูกฝ้าย เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนออมทรัพย์เกษตรยั่งยืนบ้านศรีเจริญ รวมถึงกลุ่มอื่นๆ ที่มีการปลูกและทอผ้าฝ้ายพื้นบ้านสำหรับพื้นที่ดังกล่าวนี้ ได้มีภาครัฐและสถาบันการศึกษาเข้าไปศึกษาและเรียนรู้ภูมิปัญญาผ้าทออย่างต่อเนื่อง

7. เครือข่ายความร่วมมือของมหาวิทยาลัยราชภัฏเลยกับภาครัฐและเอกชน (Public-Private partnership network) ที่ เข้ามาร่วมส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง โดยมีอาจารย์และบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏเลยที่มีความชำนาญการเข้าไปเป็นที่ปรึกษา และเป็นวิทยากร ซึ่งเครือข่ายของกลุ่มนั้น อาจมีการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการเพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างรวดเร็ว ดังเช่นภาครัฐอย่างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานวัฒนธรรมจะต้องเข้ามาจัดทำกลยุทธ์การพัฒนาและแผนการดำเนินการพัฒนาผ้าทอพื้นบ้าน

อย่างเป็นระบบ การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ และการค้นหาและสร้างศักยภาพปราชญ์ท้องถิ่น เช่น ด้านการทอผ้า ด้านการบริหารจัดการ ด้านการออกแบบลายผ้าและด้านการแปรรูป

8. องค์ความรู้ (Knowledge) ที่นักวิชาการและนักวิจัยนำมาเขียนหนังสือ เอกสาร แผ่นพับ หรือบทความวิชาการที่นำเสนอผ่านวารสารทางวิชาการ และในเวทีการประชุมวิชาการทั้งระดับชาติและนานาชาติ โดยองค์ความรู้ที่บุคลากรในฐานะตัวแทนมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ที่มีการดำเนินการสร้างองค์ความรู้ดังนี้ 1) การปลูกฝ้ายพื้นเมือง 2) การแปรรูปเส้นใยฝ้าย 3) กระบวนการทอผ้าฝ้ายพื้นเมือง 4) การรื้อฟื้น การพัฒนา และการต่อยอดวัฒนธรรมฝ้ายจังหวัดเลย 5) การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 6) การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้า และ 7) การสร้างรูปแบบและการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าพื้นบ้านให้เกิดความเข้มแข็งด้วยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การวิจัยและพัฒนา การบริการวิชาการ เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฝ้ายตุย กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มส่งเสริมอาชีพแม่บ้านเกษตรกรบ้านโนนกกข่า

9. การจดสิทธิบัตรและลิขสิทธิ์ (Patents and copyrights) ของผ้าทอ ลายผ้า เครื่องมือและอุปกรณ์ที่มาจากการคิดสร้างสรรค์ และการปรับปรุงให้เหมาะสมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของนักวิจัย หรือบุคลากรเจ้าของโครงการบริการวิชาการ เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าพื้นเมืองบ้านโพหนอง และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอ้อมทรัพย์เกษตรยั่งยืนบ้านศรีเจริญ

10. การขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนและจังหวัด (Community and provincial economy) โดยการทดลองสร้างสรรค์ต้นแบบ ทำให้เกิดผลผลิตใหม่ๆ เพื่อจูงใจผู้ซื้อเป้าหมายให้สนใจและมีความต้องการผ้าทอที่มีความแตกต่าง โดดเด่นมีเอกลักษณ์เฉพาะที่ไม่เหมือนใคร เช่น กลุ่มทอผ้าอ้อมสีธรรมชาติลุ่มน้ำฮวย ตำบลกกบก ที่ย้อมด้วยสีจากธรรมชาติและมีการปลูกฝ้ายแบบออร์แกนิก (Organic) ทำให้ผ้ามีคุณภาพและมีราคาสูงขึ้น ซึ่งการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจนั้นต้องอาศัยเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ประกอบการผ้าทอ ภาครัฐ องค์การบริหารส่วนตำบล พัฒนาชุมชน และเอกชน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถการผลิตและยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์จะนำไปสู่การพัฒนาและสร้างงานในชุมชนให้มั่นคงทางเศรษฐกิจ การแก้ไขปัญหาความยากจนระดับชุมชน การอนุรักษ์และขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์มากที่สุด (ชัชวริยา ไบลี, 2560)

11. การอนุรักษ์ภูมิปัญญาฝ้าย (Preserving local wisdom) ด้วยกิจกรรมการปลูกฝ้าย การแปรรูปเส้นใย ฝ้าย การทอ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ เพื่อให้สายพันธุ์ฝ้ายพื้นเมืองได้คงอยู่ต่อไป รวมถึงมีกิจกรรมการสร้างการเรียนรู้ถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรมวิถีชีวิตสู่ความยั่งยืนสำหรับการพัฒนาไปสู่พื้นที่การเรียนรู้ฝ้ายต่อไป มีกลุ่มที่ร่วมดำเนินการคือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านใหม่ศาลาเพื่องกลุ่มฝ้ายตุย กลุ่มทอผ้าพื้นเมืองบ้านโพหนอง กลุ่มทอผ้าพื้นเมืองบ้านนาป่าหนาด หมู่ 12 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านลาด และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอ้อมทรัพย์เกษตรยั่งยืนบ้านศรีเจริญ กลุ่มสืบสานฝ้ายไหมไทยเลย

12. การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม (Participation) ของชุมชนกับมหาวิทยาลัยราชภัฏเลยและชุมชนกับภาครัฐ เริ่มตั้งแต่การเลือกใช้วัตถุดิบ เทคนิควิธี และขั้นตอนการดำเนินการสืบทอด มีการรื้อฟื้น การพัฒนาและการต่อยอดการทอผ้าให้มีความแปลกใหม่ วิจิตรสวยงาม มีคุณค่าและมูลค่าเหมาะสมกับยุคสมัย โดยการมีส่วนร่วมถูกดำเนินการผ่านกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้กลุ่มมีการสนทนาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านวังอาบช้างและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านใหม่ศาลาเพื่องที่มีการรื้อฟื้นและต่อยอดผ้าลื้อไปสู่ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มที่มีอัตลักษณ์ ส่วนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านสูบนั้นมีการพัฒนาลายขีดโบราณที่สร้างมูลค่ามากขึ้น ส่วนกลุ่มอื่นๆ ก็ได้มีการดำเนินการที่เน้นการมีส่วนร่วมไปตามบริบทของพื้นที่และรูปแบบของผ้าทอเป็นสำคัญ สำหรับการมีส่วนร่วมที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยเข้าไปดำเนินการพัฒนาด้านผ้าฝ้ายทอมือมี 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการปฏิบัติการ ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ และด้านการรื้อฟื้นและการขับเคลื่อนศิลปวัฒนธรรม

ดังนั้นการขับเคลื่อนผ้าฝ้ายทอมือและผลิตภัณฑ์จากฝ้ายพื้นบ้านของมหาวิทยาลัยราชภัฏเลยที่ดำเนินการผ่านโครงการบริการวิชาการและการวิจัยนั้น จึงอยู่บนฐานของ 9 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) กำลังคน (Man power) ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นพัฒนาศักยภาพการทอผ้าให้มีมาตรฐาน ได้นำความรู้เกี่ยวกับหลักการและทฤษฎีทางวิชาการไปใช้ในการดำเนินการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ไม่น้อยกว่า 150 คนที่เข้าร่วมกระบวนการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง 2) การบริหารจัดการ (Management) ได้ร่วมกันระดมความคิดเพื่อหาแนวทางการบริหารจัดการระบบงาน คนและเงินให้ได้มาตรฐานพร้อมกับทำการทดลองดำเนินการ และมีการ

ประเมินผลการบริหารจัดการ ดังเช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฝ้ายตุ่ย กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านลาด 3) การตลาด (Marketing) ที่สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมวางแผนการสร้างแบรนด์ การแสวงหาตลาดออนไลน์และตลาดที่ภาครัฐจัด และสร้างรูปแบบการจำหน่ายที่หลากหลายรูปแบบและช่องทาง เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านลาด กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านโนนกกข่า 4) การมีส่วนร่วม (Participation) จากทุกภาคีเครือข่ายร่วมมือกันขับเคลื่อนและพัฒนาผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น สำนักพัฒนาชุมชน สำนักงานวัฒนธรรม สำนักงานพาณิชย์ สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเลย และเครือข่ายคลัสเตอร์ (Cluster) ผ้าทอพื้นบ้านจังหวัดเลย 5) การเรียนรู้ร่วมกัน (Learning) ผ่านกิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาผ้าทอ การจัดกิจกรรมด้านการตลาดทำให้กลุ่มสร้างเครือข่ายและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ที่มีการค้นพบจากการทดลองทอผ้า การย้อม การบริหารจัดการและค้นหารูปแบบของผ้าทอ เช่น การมัดหมี่ลายพระธาตุสัจจะ 6) เอกลักษณะ (Unique) ที่มาจากการเรียนรู้และการค้นหาอัตลักษณ์ร่วมกันของสมาชิกกลุ่มเพื่อการสร้างจุดขายของผ้าทอผ่านลาย การย้อมสีและการทอ เช่น การทอลายผีตาโขนของกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านศรีโค้ว การทอลายผีขนน้ำของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านใหม่ศาลาเพ็ญ และยังมีกรรือพื้นผ้าทอโบราณขึ้นมาเพื่อเป็นจุดขายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านใหม่ศาลาเพ็ญและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านวังอาบช้าง 7) มาตรฐาน (Standard) ตั้งแต่การปลูก การแปรรูปเส้นใย การทอ การย้อมสีและการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้าเพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยที่ผ่านมามีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอย่างน้อย 5 กลุ่มที่ส่งผ้าทอเพื่อขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนและบางกลุ่มได้มีการตอบรับให้สามารถใช้ตรามาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนได้ 8) การติดตามประเมินผล (Evaluation) อย่างต่อเนื่องโดยคณาจารย์ผู้รับผิดชอบโครงการ และ 9) ความยั่งยืน (Sustainability) จากผลการพัฒนาทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้ามีรายได้เพิ่มมากขึ้น มีการใช้แนวคิดและทฤษฎีวิชาการด้านการบริหารจัดการ ด้านการเกษตร ด้านการออกแบบสร้างสรรค์ ด้านการสื่อสาร ด้านการตลาด ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ไปสู่การคิด พัฒนา ประยุกต์สู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง และมีการประสานความร่วมมือจากบุคลากรที่ได้ลงพื้นที่ไปพัฒนาโดยนำความรู้ที่ประสบความสำเร็จมาพัฒนาในกลุ่มต่อไป (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าที่บุคลากรของมหาวิทยาลัยได้ลงพื้นที่ขับเคลื่อนและพัฒนาระหว่าง 2563 – 2566

กลุ่มวิสาหกิจชุมชน	การพัฒนา	วิธีการขับเคลื่อน/ผลลัพธ์
1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฝ้ายตุ่ย (มีนาคม 2563 – ปัจจุบัน)	(/) การปลูกฝ้าย (/) การดูแลรักษาฝ้าย (/) การย้อมสีธรรมชาติ (/) การสร้างตราผลิตภัณฑ์ (/) การออกแบบลายผ้า (/) การตลาดและการประชาสัมพันธ์	การอบรมเชิงปฏิบัติการทอผ้า การย้อมสีจากพืชและสมุนไพรท้องถิ่น การสร้างตราสินค้าและการตลาด การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เชี่ยวชาญ การดำเนินการในลักษณะการโค้ช การให้คำปรึกษา และประเมินผลการดำเนินโครงการ ผลลัพธ์: กลุ่มมีความเข้มแข็งในระดับมาก
2. กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มส่งเสริมอาชีพแม่บ้าน เกษตรกรบ้านโนนกกข่า (มกราคม 2563 – ปัจจุบัน)	(/) การปลูกฝ้าย (/) การดูแลรักษาฝ้าย (/) การย้อมสีธรรมชาติ (/) การสร้างตราผลิตภัณฑ์ (/) การออกแบบลายผ้า (/) การตลาดและการประชาสัมพันธ์	การอบรมเชิงปฏิบัติการทอผ้า การย้อมสีธรรมชาติ การออกแบบลายผ้าการตลาดและตราสินค้า การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เชี่ยวชาญ การดำเนินการในลักษณะการโค้ช การให้คำปรึกษา และประเมินผลการดำเนินโครงการ ผลลัพธ์: กลุ่มมีความเข้มแข็งในระดับปานกลาง
3. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้า บ้านวังอาบช้าง (มกราคม 2563 - ธันวาคม 2565)	(/) การพัฒนาอุปกรณ์การทอ (/) การย้อมสี (/) การออกแบบลายผ้า (/) กรรือพื้นผ้าโบราณ (/) การออกแบบลายผ้า (/) การตลาด	การอบรมเชิงปฏิบัติการทอผ้า การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เชี่ยวชาญ การดำเนินการในลักษณะการโค้ช การให้คำปรึกษา และขึ้นการประเมินผลการดำเนินโครงการ ผลลัพธ์: กลุ่มมีความเข้มแข็งในระดับปานกลาง

ตารางที่ 1 (ต่อ)

กลุ่มวิสาหกิจชุมชน	การพัฒนา	วิธีการขับเคลื่อน/ผลลัพธ์
4. กลุ่มวิสาหกิจชุมชน บ้านใหม่ศาลาเพ็ญ (มกราคม - ธันวาคม 2565)	(/) การพัฒนาอุปกรณ์ (/) การย้อมสี (/) การออกแบบลายผ้า (/) การรีดพื้นผ้าโบราณ (/) การออกแบบลายผ้า (/) การตลาด	การอบรมเชิงปฏิบัติการทอผ้า การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างผู้เชี่ยวชาญ การดำเนินการในลักษณะการโค้ช (Coaching) การให้คำปรึกษา และการประเมินผลการดำเนิน โครงการ ผลลัพธ์: กลุ่มมีความเข้มแข็งในระดับปานกลาง
5. กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านศรีอู่ (มกราคม - ธันวาคม 2564)	(/) การออกแบบลายผ้า	การให้คำปรึกษา และขึ้นการประเมินผลการดำเนินโครงการ ผลลัพธ์: กลุ่มมีความเข้มแข็งในระดับปานกลาง
6. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้า พื้นเมืองบ้านโพนทอง (มีนาคม 2563 - ธันวาคม 2565)	(/) การปลูกฝ้าย (/) การดูแลรักษาฝ้าย (/) การย้อมสีธรรมชาติ (/) การสร้างตราผลิตภัณฑ์ (/) การออกแบบลายผ้า	การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เชี่ยวชาญ การดำเนินการ ในลักษณะการโค้ช การให้คำปรึกษา และการประเมินผลการ ดำเนินโครงการ ผลลัพธ์: กลุ่มมีความเข้มแข็งในระดับปานกลาง
7. กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ก้าวหน้าการทอ (เมษายน 2564 - กันยายน 2565)	(/) การปลูกฝ้าย (/) การดูแลรักษาฝ้าย (/) การย้อมสีธรรมชาติ (/) การสร้างตราผลิตภัณฑ์ (/) การออกแบบลายผ้า	การให้คำปรึกษา และขึ้นการประเมินผลการดำเนินโครงการ ผลลัพธ์: กลุ่มมีความเข้มแข็งในระดับปานกลาง
8. กลุ่มวิสาหกิจชุมชน บ้านอาฮี (เมษายน 2564 - กันยายน 2565)	(/) การย้อมสีธรรมชาติ (/) การสร้างตราผลิตภัณฑ์ (/) การออกแบบลายผ้า (/) การตลาดและการประชาสัมพันธ์	การให้คำปรึกษา และขึ้นการประเมินผลการดำเนินโครงการ ผลลัพธ์: กลุ่มมีความเข้มแข็งในระดับปานกลาง
9. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้า พื้นเมืองบ้านสุม (เมษายน 2564 - กันยายน 2565)	(/) การปลูกฝ้าย (/) การดูแลรักษาฝ้าย (/) การย้อมสีธรรมชาติ (/) การออกแบบลายผ้า (/) การตลาดและการประชาสัมพันธ์	การอบรมเชิงปฏิบัติการทอผ้า การย้อมสีธรรมชาติ การประชุม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เชี่ยวชาญ การดำเนินการในลักษณะ การโค้ช การให้คำปรึกษา และการประเมินผลการดำเนินโครงการ ผลลัพธ์: กลุ่มมีความเข้มแข็งในระดับมาก
10. วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ไทยเลียบ้านก้างปลา (มกราคม - ธันวาคม 2564)	(/) การปลูกฝ้าย (/) การดูแลรักษาฝ้าย (/) การย้อมสีธรรมชาติ (/) การออกแบบลายผ้า (/) การตลาดและการประชาสัมพันธ์	การดำเนินการในลักษณะการโค้ช การให้คำปรึกษา และการ ประเมินผลการดำเนินโครงการ ผลลัพธ์: กลุ่มมีความเข้มแข็งในระดับปานกลาง
11. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนวัด จอมมณี (มกราคม 2565 - ธันวาคม 2566)	(/) การสร้างตราผลิตภัณฑ์ (/) การออกแบบลายผ้า (/) การตลาดและการประชาสัมพันธ์	การดำเนินการในลักษณะการโค้ช การให้คำปรึกษา และขึ้นการ ประเมินผลการดำเนินโครงการ ผลลัพธ์: กลุ่มมีความเข้มแข็งในระดับปานกลาง

ตารางที่ 1 (ต่อ)

กลุ่มวิสาหกิจชุมชน	การพัฒนา	วิธีการขับเคลื่อน/ผลลัพธ์
12. วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ผ้าถุงลายล่องบ้านนาผึ้ง (มกราคม - ธันวาคม 2564)	(/) การปลูกฝ้าย (/) การดูแลรักษาฝ้าย (/) การย้อมสีธรรมชาติ (/) การสร้างตราผลิตภัณฑ์ (/) การออกแบบลายผ้า	การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การดำเนินการในลักษณะการโค้ช การให้คำปรึกษา และขึ้นการประเมินผลการดำเนินโครงการ ผลลัพธ์: กลุ่มมีความเข้มแข็งในระดับปานกลาง
13. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้า บ้านท่าดีหมี่ (ตุลาคม 2563 -เมษายน 2564)	(/) การปลูกฝ้าย (/) การดูแลรักษาฝ้าย (/) การย้อมสีธรรมชาติ (/) การสร้างตราผลิตภัณฑ์ (/) การออกแบบลายผ้า (/) การตลาดและการประชาสัมพันธ์	การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การดำเนินการในลักษณะการโค้ช การให้คำปรึกษา และการประเมินผลการดำเนินโครงการ ผลลัพธ์: กลุ่มมีความเข้มแข็งในระดับปานกลาง
14. กลุ่มทอผ้าพื้นเมืองบ้าน นาป่าหนาด หมู่ 12 (ตุลาคม 2563 -กันยายน 2566)	(/) การปลูกฝ้าย (/) การดูแลรักษาฝ้าย (/) การย้อมสีธรรมชาติ (/) การสร้างตราผลิตภัณฑ์ (/) การออกแบบลายผ้า (/) การตลาดและการประชาสัมพันธ์	การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การดำเนินการในลักษณะการโค้ช การให้คำปรึกษา และการประเมินผลการดำเนินโครงการ ผลลัพธ์: กลุ่มมีความเข้มแข็งในระดับปานกลาง
15. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้า บ้านลาด (มีนาคม 2563 – ปัจจุบัน)	(/) การปลูกฝ้าย (/) การดูแลรักษาฝ้าย (/) การย้อมสีธรรมชาติ (/) การสร้างตราผลิตภัณฑ์ (/) การออกแบบลายผ้า (/) การตลาดและการประชาสัมพันธ์	การอบรมเชิงปฏิบัติการทอผ้า การย้อมสีธรรมชาติ การประชุม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เชี่ยวชาญ การดำเนินการในลักษณะ การโค้ช การให้คำปรึกษา และการประเมินผลการดำเนินโครงการ ผลลัพธ์: กลุ่มมีความเข้มแข็งในระดับค่อนข้างมาก
16. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนออม ทรัพย์เกษตรยั่งยืนบ้าน ศรีเจริญ (มิถุนายน 2563 – ปัจจุบัน)	(/) การปลูกฝ้าย (/) การดูแลรักษาฝ้าย (/) การย้อมสีธรรมชาติ (/) การสร้างตราผลิตภัณฑ์ (/) การออกแบบลายผ้า (/) ศูนย์การเรียนรู้	การอบรมเชิงปฏิบัติการทอผ้า การย้อมสีธรรมชาติ การประชุม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เชี่ยวชาญ การดำเนินการในลักษณะ การโค้ช การให้คำปรึกษา และการประเมินผลการดำเนินโครงการ ผลลัพธ์: กลุ่มมีความเข้มแข็งในระดับมาก
17. กลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ลุ่มน้ำฮวย (มีนาคม 2563 – ปัจจุบัน)	(/) การปลูกฝ้าย (/) การดูแลรักษาฝ้าย (/) การย้อมสีธรรมชาติ (/) การสร้างตราผลิตภัณฑ์ (/) การออกแบบลายผ้า (/) การตลาดและการประชาสัมพันธ์	การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาด การขาย การดำเนินการในลักษณะการโค้ช การให้คำปรึกษา และ การประเมินผลการดำเนินโครงการ ผลลัพธ์: กลุ่มมีความเข้มแข็งในระดับปานกลาง
18. กลุ่มสืบสานผ้าไหมไทเลย (มีนาคม 2563 - ธันวาคม 2565)	(/) การปลูกฝ้าย (/) การดูแลรักษาฝ้าย (/) การย้อมสีธรรมชาติ (/) การตลาด	การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การดำเนินการในลักษณะการโค้ช การให้คำปรึกษา และขึ้นการประเมินผลการดำเนินโครงการ ผลลัพธ์: กลุ่มมีความเข้มแข็งในระดับค่อนข้างมาก

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนและพัฒนาผ้าฝ้ายทอมือพื้นบ้านจังหวัดเลยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

การขับเคลื่อนและการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จนั้นจะต้องมีปัจจัยและเงื่อนไขของบริบทพื้นที่และศักยภาพขององค์กรเข้ามาช่วยหนุนเสริมการดำเนินการตามโครงการวิจัยและบริการวิชาการ จนสามารถสร้างผลผลิตและพัฒนาศักยภาพคนในชุมชนได้อย่างยั่งยืน ดังที่ นรินทุ ดำรงชัย (2561) กล่าวว่า ปัจจัยการขับเคลื่อนและการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จสู่การดำเนินการอย่างยั่งยืนนั้น มีดังนี้ 1) ผู้นำเป็นผู้ริเริ่มการปฏิบัติการเปลี่ยนแปลง 2) รูปแบบการพัฒนาจะให้ความสำคัญกับการพึ่งพาตนเอง 3) รูปแบบการสื่อสารและการพัฒนาที่เหมาะสมจะโน้มน้าวจิตใจให้ยอมรับการเปลี่ยนแปลง และ 4) มีการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ที่เริ่มต้นจากการสร้างการตระหนักรู้ในปัญหา และร่วมค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมร่วมกับชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งจากผลการดำเนินการมีปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนผ้าทอมือพื้นบ้านจังหวัดเลยของมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย มีดังนี้

1. ปัจจัยด้านนโยบายของมหาวิทยาลัย ได้จัดทำแผนงานย่อยโครงการยกระดับผลิตภัณฑ์ผ้า ด้วยภูมิปัญญาอัตลักษณ์ท้องถิ่นครบวงจรภายใต้ แผนงานยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาท้องถิ่นเสริมสร้างพลังทางสังคม โครงการยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 จนถึงปัจจุบัน เพื่อยกระดับการผลิตผ้าตามอัตลักษณ์ท้องถิ่นให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนาของจังหวัดเลย และแผนพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นในการยกระดับการผลิตผ้าพื้นเมืองเพื่อยกระดับชุมชนในการพัฒนาผ้าฝ้ายทอมือสำหรับการสร้างความเข้มแข็ง การสร้างรายได้ และยกระดับเศรษฐกิจชุมชนตามอัตลักษณ์ของจังหวัดเลย

2. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของบุคลากรภายใน ภายนอกและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ที่มีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2563 - 2566 โดยมีการบูรณาการความร่วมมือกับเครือข่ายต่างๆ เช่น บุคลากรภาครัฐ ได้แก่ บุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ทั้งจากคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย คณะวิทยาการจัดการ เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและขับเคลื่อนร่วมกัน ในส่วนหน่วยงานภายนอก เช่น ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรเลย สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเลย สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเลย สถานีพัฒนาที่ดินเลย กรมวิชาการเกษตร สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเลย กลุ่มวิสาหกิจทอผ้า เกษตรกรผู้ปลูกฝ้าย ครอบคลุมเขตอำเภอเมือง อำเภอผาขาว อำเภอวังสะพุง อำเภอด่านซ้าย อำเภอท่าลี่ อำเภอเชียงคาน อำเภอปากชม อำเภอภูหลวง ได้เข้าร่วมดำเนินการ ส่วนภาคธุรกิจนั้นมีการประสานงานกับหอการค้าจังหวัดเลย ร้านขายของที่ระลึกร้านอาหาร และฟาร์มท่องเที่ยวในเขตจังหวัดเลย การมีส่วนร่วมของหลายภาคส่วนได้นำไปสู่การขับเคลื่อน อย่างเป็นระบบและสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดเป็นรายได้

3. ปัจจัยด้านศักยภาพของบุคลากร ที่มีการบูรณาการศาสตร์ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ด้านเทคโนโลยีอุตสาหกรรม และด้านการจัดการที่ให้การพัฒนาก่อเกิดขึ้นในหลายมิติทั้งในระยะต้นน้ำ กลางน้ำ และระยะปลายน้ำ ที่เข้ามาสนับสนุนเติมเต็มทำให้การพัฒนาเกิดขึ้น เช่น ทักษะการปลูกฝ้ายพื้นเมือง การคัดเลือกพันธุ์ฝ้าย การแปรรูปเส้นใยฝ้าย การมัดหมี่ลายอัตลักษณ์ คุณภาพการทอ เทคนิควิธีการทอ การพัฒนาเครื่องมือและวัสดุการทอ การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ การสร้างเครือข่ายการผลิตและการเรียนรู้การทอผ้าฝ้ายพื้นบ้านในระดับจังหวัดเลย และทำการตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นบ้านอย่างมีประสิทธิภาพ

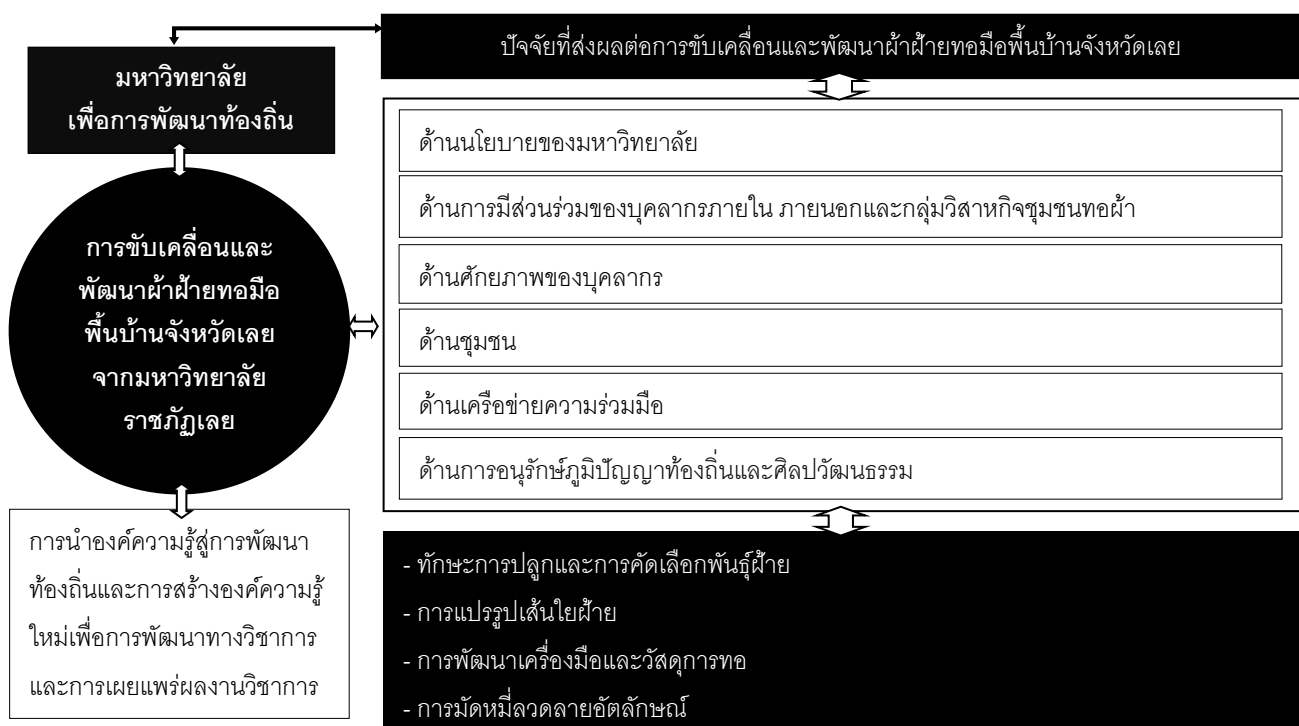
4. ปัจจัยด้านชุมชน จากการที่กลุ่มวิสาหกิจทอผ้าในจังหวัดเลยที่มีความรักความผูกพันในวิถีวัฒนธรรมการทอผ้าเป็นทุนเดิม จึงต้องการพัฒนาศักยภาพกลุ่มทอผ้าและพัฒนารูปแบบของผ้าทอให้มีอัตลักษณ์ โดยมุ่งมองหาโอกาสสร้างความร่วมมือและการช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการ และพร้อมสมัครใจเข้าร่วมการพัฒนาต่างๆ โดยมีทัศนคติที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ดังนั้นการจัดกิจกรรมการพัฒนาจึงได้ร่วมสะท้อนปัญหาของกลุ่มและความต้องการในการพัฒนาที่ชัดเจน รับฟังข้อคิดเห็น การเปิดใจพูดคุยกับสมาชิกกลุ่ม และการร่วมค้นหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเพื่อการผลิตผ้าฝ้ายทอมือที่มีคุณภาพ มีคุณค่าความงาม ความแปลกใหม่ และความโดดเด่นให้เป็นที่ต้องการของตลาด และสามารถแข่งขันไปสู่การขายใน

ระดับนานาชาติได้ตามแนวทางการดำเนินการรูปแบบวิจัยและพัฒนา (R & D) จึงส่งผลให้มีกระบวนการพัฒนาศักยภาพตนเองได้อย่างเป็นระบบชัดเจนและมีประสิทธิภาพ

5. ปัจจัยด้านเครือข่ายความร่วมมือ จากบุคลากรภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย และจากหน่วยงานภาครัฐภายนอก เช่น ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรเลย สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเลย สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเลย สถานีพัฒนาที่ดินเลย กรมวิชาการเกษตร สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเลย นอกจากนี้ยังมีเครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจทอผ้าในจังหวัดเลย และเครือข่ายภาคเอกชน เช่น หอการค้าจังหวัดเลย ร้านขายของฝาก ร้านอาหาร และฟาร์มท่องเที่ยวในเขตจังหวัดเลย ที่ต้องการเห็นการพัฒนาผ้าฝ้ายทอมือพื้นบ้าน จึงร่วมกันขับเคลื่อนและผลักดันการพัฒนาผ้าทอของจังหวัดเลยผ่านกิจกรรมต่างๆ

6. ปัจจัยด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรม พบว่า กลุ่มทอผ้าทอต้องการอนุรักษ์และต่อยอดในหลายมิติ ได้แก่ การปลูกฝ้ายพื้นเมือง การแปรรูปเส้นใยจากฝ้าย การทอผ้า และวัฒนธรรมอื่นๆ ที่ต้องมีการใช้ฝ้าย ดังนั้นชุมชนและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าจึงร่วมมือหาแนวทางการขับเคลื่อนและพัฒนา เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านวังอาบช้าง และบ้านใหม่ศาลาเพิง มีการรื้อฟื้นและพัฒนาารูปแบบการทอผ้าขึ้นมาใหม่ เพื่อสร้างรายได้ให้กับสมาชิกกลุ่ม ระยะแรกมีการพัฒนาและเสริมสร้างด้านความรู้ ด้านกระบวนการพัฒนา ด้านทักษะการทอ และด้านความคิดสร้างสรรค์จากวิทยากรและมีการขับเคลื่อนต่อโดยนักวิจัยและคณาจารย์ผู้รับผิดชอบโครงการอย่างต่อเนื่อง (ไทยโรจน์ พวงมณี และ คณะ, 2565) ส่วนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านลาด กลุ่มวิสาหกิจชุมชนออมทรัพย์เกษตรยั่งยืนบ้านศรีเจริญ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าไทเลย บ้านก้างปลา ฯลฯ มีการขับเคลื่อนการปลูกฝ้าย การแปรรูปเส้นใย การออกแบบและการทอผ้าฝ้ายพื้นบ้านอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ดีปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนและพัฒนาภูมิปัญญาผ้าทอพื้นบ้านจังหวัดเลย ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเลยนั้น เกิดขึ้นจากปัจจัยภายใน ได้แก่ นโยบายของผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย การมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและมีทักษะที่เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนและพัฒนาผ้าทอภายใต้แนวคิดพื้นฐานจากการนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิมมาประยุกต์ใช้งานแบบใหม่ พร้อมกับสร้างองค์ความรู้ใหม่ขึ้นมา ส่วนปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวกับกลุ่มทอผ้าและชุมชน รวมถึงภาครัฐทุกระดับที่ได้ลงพื้นที่ช่วยกันหนุนเสริมจนกระทั่งส่งผลทำให้ผ้าฝ้ายทอมือพื้นบ้านและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าได้มีการพัฒนาศักยภาพอย่างมีประสิทธิภาพ จนสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนทอผ้าได้อย่างยั่งยืน (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 3 แสดงปัจจัยที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนและพัฒนาผ้าฝ้ายทอมือพื้นบ้านจังหวัดเลย จากมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

บทสรุป

การขับเคลื่อนและการพัฒนาผ้าฝ้ายทอมือพื้นบ้านจังหวัดเลยของมหาวิทยาลัยราชภัฏเลยในฐานะมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น พบว่ามีการดำเนินการครอบคลุมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้า จำนวน 18 กลุ่ม โดยมีการพัฒนาและสามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างเต็มศักยภาพหลายด้าน ตั้งแต่ด้านการปลูก การออกแบบลาย การย้อมสี การบริหารจัดการ โดยผลการดำเนินงานส่งผลต่อการมีระบบและการมีมาตรฐานที่ชัดเจน เช่น มีการขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน สามารถสร้างเครือข่ายการขยายผลิตภัณฑ์ผ้าทอฝ้ายในจังหวัดเลย มีการพัฒนาคุณภาพการย้อมสีธรรมชาติ การพัฒนาอุปกรณ์และวัสดุการทอผ้า การสร้างตราผลิตภัณฑ์ โดยผลจากการพัฒนาด้วยหลักวิชาการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ทำยู่ได้ส่งต่อไปยังหน่วยงานภาครัฐให้มีการพัฒนาและขับเคลื่อนศักยภาพกลุ่มให้มีคุณภาพต่อไป สำหรับผลการดำเนินการของมหาวิทยาลัยราชภัฏเลยที่ลงพื้นที่ไปดำเนินการจนประสบความสำเร็จนั้น เกิดจากปัจจัยสำคัญทั้งปัจจัยภายใน ได้แก่ การมีนโยบายของมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย การมีบุคลากรที่มีศักยภาพเฉพาะทาง ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ การมีนโยบายของจังหวัดและภาครัฐ รวมถึงการที่ชุมชนที่ต้องการรื้อฟื้นขับเคลื่อนและพัฒนา จึงส่งผลทำให้บทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏเลยในฐานะมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นได้ทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์แบบทั้งการสร้างสังคม การอนุรักษ์วัฒนธรรม การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม การศึกษา การจัดการและการสร้างรายได้ให้กับชุมชนอันเป็นการใช้หลักวิชาการไปพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กิริติญา สอนเนย และ จิราพัทธ์ แก้วศรีทอง. (2566). รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาผ้าทอท้องถิ่นเชิงพาณิชย์. *วารสารศิลปการจัดการ*, 7(1), 141 - 158.
- ชัชจรีญา ไบลี. (2560). แผนวิจัยและพัฒนาสิ่งทอพื้นบ้านจังหวัดเลย. *สารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์*, 17(2), 109 - 126.
- ไทยโรจน์ พวงมณี, ศษสรีห์ เจริญสุข, พชรพนม ใจงามดี และ ณศิริ ศิริพริมา. (2565). การกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าพื้นบ้าน “กลุ่มฝ้ายตุ่ย” บ้านหนองบัว ตำบลภูหอ อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา*, 4(2), 67 - 92.
- ไทยโรจน์ พวงมณี, จารุวัลย์ รัชมณี, มาริษา ภิรมย์แทน เดอ เบลส์ และ สมิง ศรีกา. (2565). แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าบ้านก้างปลา ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมืองจังหวัดเลย. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, 17(61), 89 - 98.
- ไทยโรจน์ พวงมณี, มาริษา ภิรมย์แทน เดอ เบลส์, จารุวัลย์ รัชมณี และ ศษสรีห์ เจริญสุข. (2565). กระบวนการรื้อฟื้นวัฒนธรรมการทอผ้าของชุมชนวิสาหกิจชุมชนบ้านวังอาบช้าง อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล*, 6(1), 223 - 262.
- นรินทร์ คำราชย์. (2561). แนวทางการสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาชุมชนไทยภายใต้แนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารสุขุทัยธรรมมาธิราช*, 31(1), 92 - 107.
- พัชนี ตูเล๊ะ, ชนาริพ หวังวรงค์, อิบรอฮิม สารีมาแซ, ชลธิชา มะลิพรม, ศรัณ โนน้อย, พรทิพย์ มานพคำ และ มุรธ ทองอินทราช. (2564). ปัจจัยที่ส่งต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนราธิวาส. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์*, 8(1), 230 - 245.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. (2561). ยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) (ฉบับปรับปรุง 11 ตุลาคม 2561). สืบค้นจาก <https://lru.ac.th/th/wp-content/uploads/2019/10/strategic20year.pdf>
- วินยาภรณ์ พรหมณโชติ. (2564). ผ้าฝ้ายทอมือจอมทองกับแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อการยกระดับผลิตภัณฑ์ในตลาดสมัยใหม่: การวิจัยเชิงคุณภาพ. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*, 16(1), 1 - 10.
- ศุภินธกร วัชรวงศา และ นภาพร เชื้อข้าว. (2566). การพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม: การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 7(1), 290 - 306.